

Državni izpitni center

M 2 3 2 8 0 3 1 3

JESENSKI IZPITNI ROK

MATERIALI

Osnovni modul
Modul gradbeništvo

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Torek, 29. avgust 2023

SPLOŠNA MATURA

IZPITNA POLA 1**Osnovni modul****1. naloga**

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatačna navodila
1.1	1	◆ atom	
1.2	1	◆ po številu protonov in elektronov	
1.3	2	◆ Izotopi so atomi istega kemijskega elementa, ki se razlikujejo po številu nevronov v jedru.	
1.4	1	◆ Kation je pozitiven ion – atom, ki ima več elektronov kot protonov.	

2. naloga

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatačna navodila								
2.1	2	◆ Surovine so snovi, kakršne najdemo v naravi. Praviloma niso neposredno uporabne za izdelavo izdelkov in konstrukcij. S spremenimo kemijsko sestavo in/ali zgradbo in/ali lastnosti in/ali obliko ter tako pridobimo materiale, ki jih lahko neposredno uporabimo za izdelavo izdelkov ali konstrukcij.									
2.2	3	◆	<table border="1"> <tr> <td>Surovina</td> <td>Material</td> </tr> <tr> <td>apno, bloki za gradnjo, plošče za obloge ...</td> <td></td> </tr> <tr> <td>ruda</td> <td></td> </tr> <tr> <td>les (hrod)</td> <td></td> </tr> </table>	Surovina	Material	apno, bloki za gradnjo, plošče za obloge ...		ruda		les (hrod)	
Surovina	Material										
apno, bloki za gradnjo, plošče za obloge ...											
ruda											
les (hrod)											

3. naloga

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatačna navodila
3.1	1	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ionska vez: primarna vodikova vez: sekundarna Van der Waalsove vezi: sekundarne kovinska vez: primarna kovalentna vez: primarna 	
3.2	1	<ul style="list-style-type: none"> ◆ vodikova vez 	
3.3	1	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Ionska vez nastane tako, da elektropozitivni atomi oddajo valenčne elektrone, elektronegativni pa jih sprejmejo. Tako nastanejo pozitivni in negativni ioni, ki se med seboj močno privlačijo. 	
3.4	2	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Z ionsko vezjo se povezujejo atomi različnih kemijskih elementov. Z ionsko vezjo se namreč spajajo atomi, med katerimi je razlika v elektronegativnosti velika – to pa ni mogoče pri atomih istega kemijskega elementa. 	

4. naloga

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatačna navodila
4.1	2	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Za kratki red je značilno, da se določen vzorec razporeditve atomov v prostoru ne ponavja periodično na razdaljah, ki so v primerjavi z velikostjo atoma zelo velike. 	
4.2	1	<ul style="list-style-type: none"> ◆ amorfna zgradba 	
4.3	1	<ul style="list-style-type: none"> ◆ diamant, grafit, oglje 	
Skupaj	2	<ul style="list-style-type: none"> ◆ allotropija 	

5. naloga

Naloga	Točke	Rešitev	Dodata na navodila
5.1	2	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Gostota je definirana kot masa na enoto prostornine. Večja je masa pri določeni prostornini, večja je gostota. $\rho = m/V; \quad \rho \text{ (kgm}^{-3}\text{)}; \quad m \text{ (kg)}; \quad V \text{ (m}^{-3}\text{)}$	
5.2	1	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Natezna trdnost je največja inženirska* napetost, ki jo material preneše pred porušitvijo. Je količnik maksimalne izmerjene sile in začetnega prečnega prereza preizkušanca v merilni dolžini. <p>* Inženirska napetost je količnik dejansko delujče sile in začetnega prereza preizkušanca.</p>	
5.3	2	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Natezni preizkus. Uporabimo preizkušance v obliki palic ali trakov, ki imajo lahko t. i. standardno ali nestandardno obliko. S preizkuševalnim strojem za natezni preizkus jih obremenjujemo s počasi naraščajočo makroskopsko enosno natezno silo. Največkrat preizkus izvedemo do porušitve. <p>S takšnim preizkusom ugotovimo napetost tečenja, natezno trdnost, homogeno razteznost, razteznost in kontrakcijo. Za ugotavljanje elastičnega modula praviloma izvedemo preizkus ločeno, s počasnejše naraščajočo obremenitvijo in preizkus prekinemo, preden obremenitev preseže območje elastičnosti.</p>	

6. naloga

Naloga	Točke	Rešitev	Dodata na navodila
6.1	2	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Kovinske zlitine so materiali, ki poleg osnovne (večinske) kovine vsebujejo še enega ali več namerno dodanih kemijskih elementov, vedno pa tudi majhne količine nečistoč (kemijskih elementov, vključkov ...), ki jih ne dodajamo namerno. Najpogosteje kovinske zlitine izdelamo s pretaljevanjem. 	
6.2	1	<ul style="list-style-type: none"> ◆ aluminij za izdelavo folij in pločevink, baker za električne kable, krom za kromanje, nikelj za nikljanje, cink za cinkanje ... 	
6.3	2	<ul style="list-style-type: none"> ◆ S hladno deformacijo se povečajo trdota, napetost tečenja in trdnost, zmanjšajo pa se duktilnost, žilavost in električna prevodnost. 	

7. naloga

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatačna navodila
7.1	1	♦ monomeri	
7.2	2	♦ Polikondenzacija ali stopenjska polimerizacija je reakcija med dvema različima vrstama monomerov. Proces poteka stopenjsko tako dolgo, dokler ni doseženo kemijsko ravnotežje med reaktanti in reakcijskimi produkti. Združevanje merov v polimerne verige je pri polikondenzaciji povezano z odcepjanjem stranskega produkta, ki je pogosto voda.	
7.3	2	♦ duroplasti (duromeri) Duroplasti so sestavljeni iz polimernih verig, ki so med seboj povezane z močnimi kovalentnimi vezmi in tvorijo tridimenzionalno zamreženo strukturo. Nastanek primarne kemijske vezi med polimerimi verigami imenujemo zamreženje. Od števila primarnih vezi med verigami (obseg oz. stopnja zamreženja) so odvisne lastnosti duroplasta. Z naraščanjem stopnje zamreženosti se poveča trdnost, material postaja trši in bolj krhek in ga ni mogoče več staltiti. Pri segrevanju zamrežena tridimenzionalna zgradba razпадa na posamezne atome ali atomskie skupine, saj ne razpadajo le vezi med verigami, ampak tudi mnoge vezi znatnej verig. Zato duroplastov po zamreženju ne moremo več preoblikovati.	

8. naloga

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatačna navodila
8.1	3	♦ Biogradnja: – Želi ustvariti alternative h kapitalsko in energetsko intenzivnemu, centraliziranemu in industrializiranemu načinu gradnje bivališč. – Skuša odpraviti konflikte med ljudmi in njihovim naravnim in tehničnim okoljem. – Želi ustvariti bivališča, ki bodo na neškodljiv način vključena v naravne krogotoke, zato uporablja lokalne vire energije in lokalne, naravne materiale. – Skuša varčevati z neobnovljivimi materiali in surovinami. – Skuša spodbuditi ekološko-alternativni način življenja stanovalev. – Želi okreptiti decentralizirano oskrbo in avtonomno življenje ljudi. – Želi poglobiti socialne in kulturne odnose med stanovniki. – Je fleksibilna, tako da jo je zlahka mogoče prilagoditi spremenjenim življenjskim pogojem stanovalcev. – Ta način gradnje je idealen pri novogradnjah, v nekaterih primerih pa je mogoče tudi stare stavbe ekološko preurediti.	

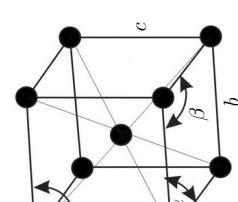
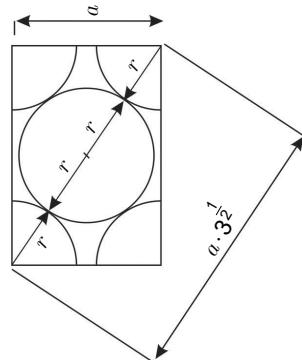
		<p>Materiali za biogradnjo izpolnjujejo naslednje kriterije:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lahko so organski ali anorganski, pomembno je, da ne škodujejo okolju in zdravju ljudi, ampak celo blagodejno vplivajo na počutje. - Za njihovo izdelovanje in transport ni potrebne veliko energije. - Ne smejo oddajati strupenih plinov ali zdravju škodljivega prahu. - Morajo biti zelo malo radioaktivni. - Možno jih je znova uporabiti, tudi čez deset, dvajset ali sto let. - Odgovarjati morajo drugim zdravstvenim in ekološkim kriterijem (npr. niso elektrostatični ali slabi toplotni in zvočni izolatorji). - Omogočena mora biti decentralizirana proizvodnja. - Organski materiali morajo biti naravno razgradljivi. - Po končani funkciji ne smejo predstavljati nevarnosti za okolje.
8.2	2	<p>♦ <u>Naravni kamen</u></p> <p>Poznamo ga več vrst. Nekateri kamni, kot npr. granit, so izjemno trajni, drugi, npr. peščenjak, se hitreje obrabijo in propadejo, posebno če so izpostavljeni kislemu dežju in avtomobilskim in industrijskim plinom. Naravni kamen praviloma dobro kopiči, zadržuje in uravnava topoto. Če za gradnjo uporabljamo lokalne surovine in kamen ni preveč obdelan, je poraba energije pri njegovi proizvodnji relativno majhna. Naravni kamen je uporaben za gradnjo sten, za tlake, okenske police, delovne pulte, okrasne oz. umetniške predmete. Slabo obrabno obstojni naravni kamen ni primeren za tlak v močno obremenjenih notranjih prostorih, med drugim zaradi prašnih delcev, ki nastajajo pri obrabi. Apnenec (kemijska občutljivost) in porozni kamni niso primerni za delovne pulte ...</p> <p><u>Opeka</u></p> <p>Opeka je odličen gradbeni material, ki dobro toplotno izolira in diha. Poleg tega je tudi v psihološkem smislu mehka in prijetna, skrbi za dobro počutje v prostoru in je povsem neškodljiva zdravju. Vse te prednosti izgubi, če proizvajalci njen površino umeštajo ali ji dodajo sintetična veziva. Uporabljamo jo predvsem za gradnjo zidov in kritino, lahko pa tudi za tlake in obloge.</p> <p><u>Gлина</u></p> <p>Gradnja iz gline ima tisočletno tradicijo. Žal je danes le še malo zdarskih mojstrov, ki obvladajo to staro obrtniško spremnost. Pri tem ima gлина presenetljive lastnosti: z dodatkom slame in drugih podobnih materialov postane zelo trdna in odporna. Poleg tega dobro kopiči topoto in uravnava vлагo. Gлина se danes uporablja skoraj izključno kot surovina za izdelavo opeke, neposredno za gradnjo pa skoraj ne več.</p> <p><u>Les</u></p> <p>Les je obnovljiva surovina. Bivanje v lesenih hišah je za ljudi prijetno. Obdelava s sintetičnimi laki, umetnimi smolami in kemičnimi sredstvi proti škodljivcem iznici veliko prednosti lesa. Veliko drugih gradbenih materialov lahko nadomestimo z lesom, vendar pa poraba lesa ne sme presegati</p>

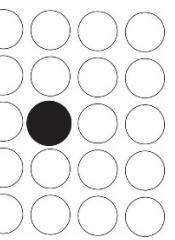
naravnega prirastka. Les danes uporabljamo predvsem za gradnjo celotnih objektov, ostrejši ter za stavbno pohištvo, talne obloge in notranjo opremo. Uporaba tropskih lesov ni primerena, ker s tem pospešujemo izsekovanje tropskega pragozda in zaradi transporta na velike razdalje.

9. naloga

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatačna navodila																						
9.1	5	<p>◆</p> <table border="1"> <caption>Data points estimated from the graph</caption> <thead> <tr> <th>ΔL (mm)</th> <th>F (N/mm²)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>0</td><td>0</td></tr> <tr><td>2</td><td>400</td></tr> <tr><td>4</td><td>360</td></tr> <tr><td>6</td><td>300</td></tr> <tr><td>8</td><td>250</td></tr> <tr><td>10</td><td>200</td></tr> <tr><td>12</td><td>150</td></tr> <tr><td>14</td><td>100</td></tr> <tr><td>16</td><td>50</td></tr> <tr><td>18</td><td>0</td></tr> </tbody> </table>	ΔL (mm)	F (N/mm²)	0	0	2	400	4	360	6	300	8	250	10	200	12	150	14	100	16	50	18	0	
ΔL (mm)	F (N/mm²)																								
0	0																								
2	400																								
4	360																								
6	300																								
8	250																								
10	200																								
12	150																								
14	100																								
16	50																								
18	0																								
9.2	7	<p>◆ $S_0 = \frac{\pi d_0^2}{4} 3,1416 \text{ mm}^2$; $R_p = \frac{F_p}{S_0} = \frac{300}{3,1415} = 95,49 \text{ MPa}$; $R_m = \frac{F_m}{S_0} = \frac{400}{3,1415} = 127,32 \text{ MPa}$</p>																							
9.3	8	<p>◆ $\sigma = E \varepsilon \rightarrow$ izberemo eno od sil in pripadajoči raztezek v elastičnem območju, lahko tudi F_p, saj imamo za to silo že izračunano napetost.</p> <p>Dobimo: $dL = 6 \text{ mm}$, $R_p = 95,49297 \text{ MPa}$ in $L_0 = 2 \text{ m} \rightarrow \varepsilon = \frac{\Delta L}{L_0} = \frac{0,006}{1} = 0,006$;</p> $\sigma = E \varepsilon \rightarrow E = \sigma / \varepsilon = 95,49 / 0,006 = 15\,915,5 \text{ MPa}$																							

10. naloga

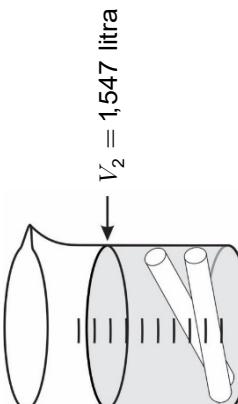
Naloga	Točke	Rešitev	Dodata na navodila
10.1	2	 <p>$a = b = c$ in $\alpha = \beta = \gamma = 90^\circ$</p>	
10.2	4	<p>♦ V telesno centrirani kubični mreži so atomi na ogliščih osnovne celice. V vsakem oglišču se stika 8 osnovnih celic, zato vsaki celici pripada $1/8$ vsakega atoma, atom v središču pa v celoti pripada eni osnovni celici: $8 \cdot \frac{1}{8} + 1 = 2$ celico.</p>	
10.3	4	<p>♦</p> <p>$4r = a \cdot \sqrt{3}$</p>	
10.4	5	<p>♦</p> $r = \frac{a \cdot \sqrt{3}}{4} \text{ ali } a = 4r/\sqrt{3}; f_z = \frac{V_{\text{atomov}}}{V_{\text{celice}}} = \frac{2 \cdot \frac{4\pi r^3}{3}}{a^3} = \frac{8\pi r^3}{3a^3} = \frac{8\pi \left(\frac{a\sqrt{3}}{4}\right)^3}{3a^3} = \frac{8\pi r^3}{3\left(\frac{4r}{\sqrt{3}}\right)^3} = \frac{\pi\sqrt{3}}{8} = 0,68$	

10.5	2	Napaka na sliki je Frenkelov par. To je kristalna napaka, ki jo sestavlja praznina in vrijen atom v eni od sosednjih intersticij. Vrijenjeni atom je lastni atom, tj. atom iste vrste kot ostali atomi v kristalu.
3		<ul style="list-style-type: none">◆ Substitucijski atom je atom druge vrste kot večina ostalih – atom drugega kemijskega elementa.Nahaja se na mrežnem mestu – zamenjuje enega od večinskih atomov na mrežnem mestu.
Skupaj	5	

IZPITNA POLA 2**Modul gradbeništvo****1. naloga: Preiskave materialov**

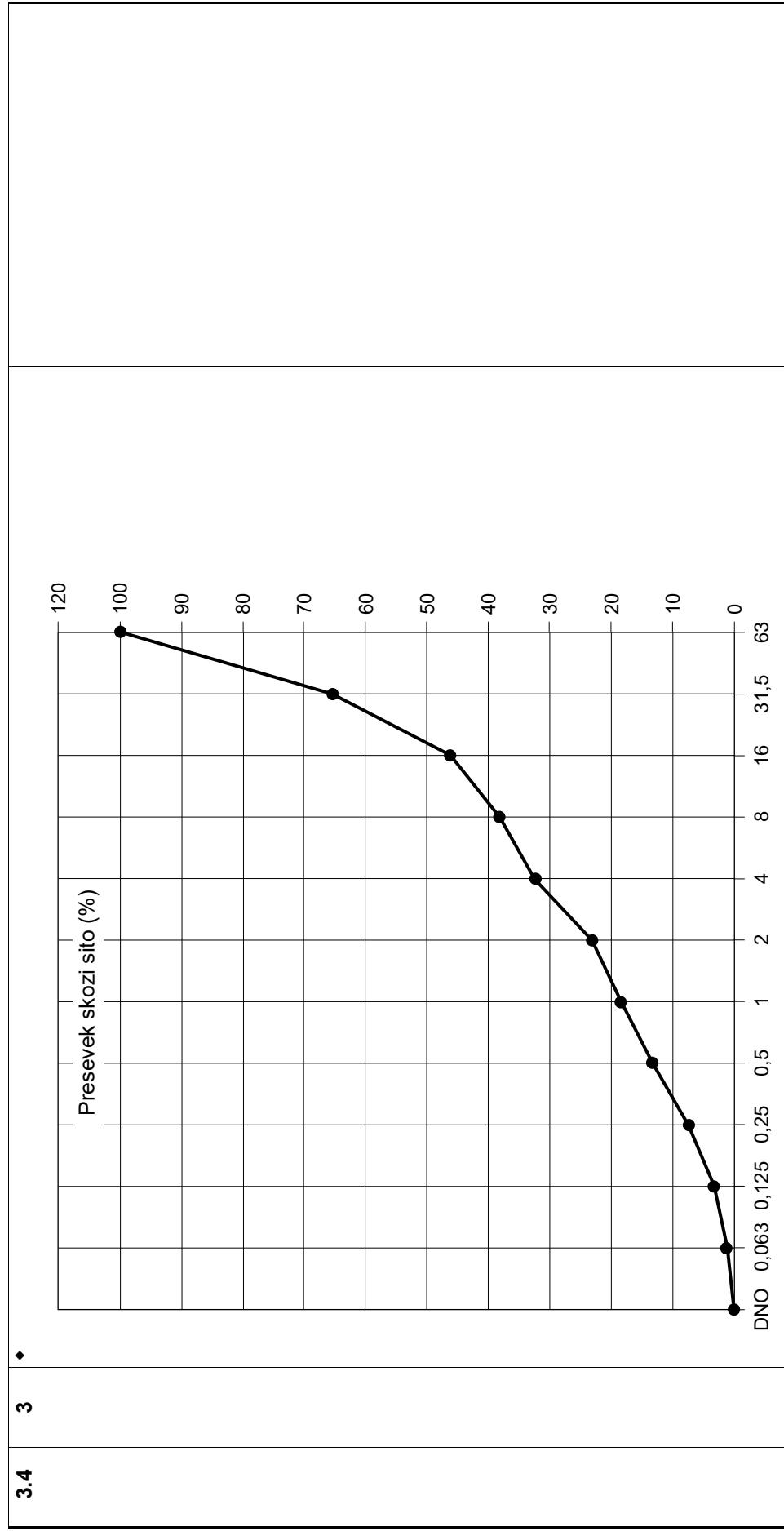
Naloga	Točke	Rešitev	Dodatačna navodila
1.1	1	◆ Lastnosti ugotovimo tako, da napravimo preiskave materiala.	
1.2	3	◆ Znanstvene preiskave so n'estandardne in imajo raziskovalni karakter (novi materiali, nove lastnosti, sodelovanje med materiali ipd.). Za te raziskave niso predpisana pravila in postopki.	
1.3	1	◆ To so napake zaradi nepozornosti osebe, ki te meritev izvaja. Rezultate teh meritev je treba izločiti,	
1.4	6	◆ $\sigma_X = \sqrt{\sum_{i=1}^n \frac{(X_i - \bar{X})^2}{n}} ; \sum_{i=1}^n \frac{X_i}{n} = 2,02 ; \sigma_X = \sqrt{\sum_{i=1}^n \frac{(X_i - \bar{X})^2}{n}} = 0,30$	
3		◆ $v = \frac{\sigma}{\bar{x}_{\text{povprečna}}} \cdot 100 \% = \frac{0,30}{2,02} \cdot 100 \% = 14,85 \%$	
Skupaj	9		
1.5	2	◆ Kontrolne preiskave potekajo v času izgradnje objekta in omogočajo ugotovitve, ali dejanske karakteristike ustrezajo deklariranim.	

2. naloga: Fizikalne in mehanske lastnosti materialov

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatačna navodila
2.1	4	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Kvader: $m = 4 \text{ kg}$; $m = \rho V$; $m = \rho a^2 h$; $a = \sqrt{\frac{m}{\rho h}} = 0,082 \text{ m} = 8,2 \text{ cm}$ 	
	4	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Krogla: $m = 4 \text{ kg}$; $m = \rho V$; $m = \rho \frac{4\pi r^3}{3}$; $r^3 = \sqrt[3]{\frac{3m}{4\pi\rho}}$; $r = 0,078 \text{ m} = 7,8 \text{ cm}$; $d = 2r = 7,8 \cdot 2 = 15,6 \text{ cm}$	
Stupaj	8		
2.2	3	<ul style="list-style-type: none"> ◆ $V = V_2 - V_1$; $h = 30 \text{ cm}$; $d = 2r = 1 \text{ cm}$; $V = 2\pi r^2 h = 2 \cdot 3,14 \cdot 0,005^2 \cdot 0,3 = 0,000047 \text{ m}^3 = 0,047 \text{ litra}; 1,5 + 0,047 = 1,547 \text{ litra}$	
			
2.3	5	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Napetost na ploskvi A: $m = 75 \text{ kg}$; $\sigma = ?$; $\sigma = F/S$; $\sigma = mg/S$; $\sigma = 75 \cdot 9,81/(60 \cdot 10^{-4})$; $\sigma = 123 \text{ kPa}$ <p>Napetost na ploskvi B: $m = 20 \text{ kg}$; $\sigma = ?$; $\sigma = F/S$; $\sigma = mg/S$; $\sigma = 20 \cdot 9,81/(32 \cdot 10^{-4})$;</p> $\sigma = 61 \text{ kPa}$	

3. nalogia: Kameni agregat

Naloga	Točke	Rešitev	Dodata na navodila																																																																																				
3.1	1	♦ Separirani kameni agregat je s pomočjo sit različnih velikosti in sejanja razdeljen na ustrezne frakcije.																																																																																					
3.2	10	♦	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Sito (mm)</th> <th>Ostanek na situ (g)</th> <th>Presevek skozi sito (g)</th> <th>Presevek skozi sito (%)</th> <th>Ostanek na situ (%)</th> <th>Ostanek na situ (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>63</td><td>0</td><td>13000</td><td>100,00</td><td>0,00</td><td>0,00</td></tr> <tr> <td>31,5</td><td>3800</td><td>9200</td><td>65,71</td><td>34,29</td><td>29,23</td></tr> <tr> <td>16</td><td>2670</td><td>6530</td><td>46,64</td><td>53,36</td><td>20,54</td></tr> <tr> <td>8</td><td>1100</td><td>5430</td><td>38,79</td><td>61,21</td><td>8,46</td></tr> <tr> <td>4</td><td>875</td><td>4555</td><td>32,54</td><td>67,46</td><td>6,73</td></tr> <tr> <td>2</td><td>1221</td><td>3334</td><td>23,81</td><td>76,19</td><td>9,39</td></tr> <tr> <td>1</td><td>651</td><td>2683</td><td>19,16</td><td>80,84</td><td>5,01</td></tr> <tr> <td>0,5</td><td>765</td><td>1918</td><td>13,70</td><td>86,30</td><td>5,88</td></tr> <tr> <td>0,25</td><td>878</td><td>1040</td><td>7,43</td><td>92,57</td><td>6,75</td></tr> <tr> <td>0,125</td><td>570</td><td>470</td><td>3,36</td><td>96,64</td><td>4,38</td></tr> <tr> <td>0,063</td><td>220</td><td>250</td><td>1,79</td><td>98,21</td><td>1,69</td></tr> <tr> <td>DNO</td><td>250</td><td>0</td><td>0,00</td><td>100,00</td><td>1,92</td></tr> <tr> <td></td><td></td><td>13000</td><td></td><td></td><td>100,00</td></tr> </tbody> </table>	Sito (mm)	Ostanek na situ (g)	Presevek skozi sito (g)	Presevek skozi sito (%)	Ostanek na situ (%)	Ostanek na situ (%)	63	0	13000	100,00	0,00	0,00	31,5	3800	9200	65,71	34,29	29,23	16	2670	6530	46,64	53,36	20,54	8	1100	5430	38,79	61,21	8,46	4	875	4555	32,54	67,46	6,73	2	1221	3334	23,81	76,19	9,39	1	651	2683	19,16	80,84	5,01	0,5	765	1918	13,70	86,30	5,88	0,25	878	1040	7,43	92,57	6,75	0,125	570	470	3,36	96,64	4,38	0,063	220	250	1,79	98,21	1,69	DNO	250	0	0,00	100,00	1,92			13000			100,00
Sito (mm)	Ostanek na situ (g)	Presevek skozi sito (g)	Presevek skozi sito (%)	Ostanek na situ (%)	Ostanek na situ (%)																																																																																		
63	0	13000	100,00	0,00	0,00																																																																																		
31,5	3800	9200	65,71	34,29	29,23																																																																																		
16	2670	6530	46,64	53,36	20,54																																																																																		
8	1100	5430	38,79	61,21	8,46																																																																																		
4	875	4555	32,54	67,46	6,73																																																																																		
2	1221	3334	23,81	76,19	9,39																																																																																		
1	651	2683	19,16	80,84	5,01																																																																																		
0,5	765	1918	13,70	86,30	5,88																																																																																		
0,25	878	1040	7,43	92,57	6,75																																																																																		
0,125	570	470	3,36	96,64	4,38																																																																																		
0,063	220	250	1,79	98,21	1,69																																																																																		
DNO	250	0	0,00	100,00	1,92																																																																																		
		13000			100,00																																																																																		
3.3	2	♦ Frakcija 0/4mm = $406 \text{ g} + 560 \text{ g} + 580 \text{ g} + 720 \text{ g} + 770 \text{ g} + 890 \text{ g} + 1234 \text{ g} = 5160 \text{ g oz.}$ $= 2,9 \% + 4 \% + 4,14 \% + 5,14 \% + 5,5 \% + 6,36 \% + 8,81 \% = 36,85 \%$																																																																																					

4. nalogia: Les, zračna veziva

5. naloga: Klasifikacija gradbenih materialov, voda

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatačna navodila
5.1	10	<p>◆ Pojem Snov Obrazložitev: Pojem snov iznaja iz grške besede materija in predstavlja vse, kar nas v naravi obdaja.</p> <p>2 primera: zrak ... Surovina Surovina predstavlja določen material, ki ga lahko izkoriščamo. 2 primera: les, kamen, rude ... Sekundarna sekundarne surovine predstavljajo materiali, ki so že bili v uporabi in jih je mogočno s ponovno predelavo znova uporabiti. 2 primera: les, papir, beton ... Dobriva na področju gradbenih materialov Če surovine industrijsko predelamo ali obdelamo, postanejo dobrine.</p> <p>2 primera: rezani les, kovine ... Gradivo Gradiva ali gradbeni materiali so dobrine, ki so proizvod plemenitja naravne materije in so nam na voljo za dokončno uporabo v gradbeništvu. Ločimo: naravne in umetne gradbene materiale.</p> <p>2 primera: pesek, les, mavec ... cement, beton ...</p>	
5.2	6	<p>◆ Po poreklu ločimo atmosfersko, površinsko (stoječe, tekoče) in podzemno vodo. ◆ Po uporabi ločimo pitno, industrijsko, odpadno in kemijsko čisto vodo.</p>	Za šest pravilnih odgovorov 6 točk.